

DUBRAVKA IVŠIĆ MAJIĆ

Forenzika i hofiranje na kolodvoru

Riječ *dvor* stara je hrvatska riječ za koju su potvrđena značenja 'vladareva kuća, imanje; osobe u službi ili pratnji vladara', 'svaka (bogata) kuća', 'sud, sudište', 'dvorište', 'poljsko imanje'. Naslijeđena je iz praslavenskoga **dvorь* 'dvor; dvorište' (usp. slovenski *dvòr*, ruski *двор*, poljski *dwór*), što se razvilo od indoeuropskoga **dʰworom* 'prostor pred vratima'. U suvremenome jeziku riječ *dvor* uobičajena je sastavnica naziva i imena poput *župni dvor*, *nadbiskupski dvor*, *Banski dvori*, *Klovićevi dvori*, *Novi dvori*. Izvorno značenje korijena bilo je 'vrata', što je u hrvatskome očuvano npr. u prilogu *nadvor* 'van' i imenici *predvorje* 'mjesto pred (kućnim) dvorom tj. vratima; ulaz u kuću'.

Indoeuropska riječ **dʰworom* odraze ima još npr. u litavskome *dvāras* 'imanje', sanskrtskome *dvāram* 'vrata' te latinskome *forum* 'trg'. Latinska riječ *forum* 'trg, javno mjesto' proširila se u europskim jezicima, pa tako i u hrvatskome, u značenju 'javnost, općinstvo' i 'tijelo ili skup koje raspravlja i odlučuje o nekome pitanju' (usp. *stručni forum* i *internetski forum*). Pridjev izveden od latinskoga *forum* jest *forēnsis* 'koji pripada forumu, javni', od čega se razvio pridjev *forenzički* 'koji se odnosi na sudski postupak'.

Od istoga indoeuropskog korijena od kojega je postala riječ *dvor* razvila se i hrvatska riječ *dveri* 'vrata' (usp. praslavenski **dvьrь*, **dvьri*, ruski *дверь*). Naziv zagrebačke palače *Dverce* umanjena je riječi *dveri* jer su ondje bila „mala” gradska vrata. Indoeuropski je izvor **dʰwer-* 'vrata', od kojega je još npr. engleski *door* 'vrata', njemački *Tür* 'vrata', latinski *fores* 'vrata' i grčki *θύρα* [thýra] 'vrata'. Od te grčke riječi tvoren je naziv za 'štitnjaču, tiroidnu žlijezdu', prema grčkome *θυρεοειδής* [thyreoeidēs] 'štitolik' ~ *θυρεός* [thyreós] 'kamen koji se stavlja na vrata'.

U odnosu na *dveri* riječ *dvor* ipak ima bogatije i raznolikije tvorbeno gnijezdo. Izvedenica u kojoj se čuva izvorno značenje jest riječ *dvorište* – postala je od praslavenskoga **dvorišče* 'zemlja na kojoj se nalazi dvor' (usp. slovenski *dvorišče*, ukrajinski *дво́рище*, poljski *dworzyszcz* 1. 'veliki dvor', 2. 'zemljište', 3. 'seosko imanje').

U značenju 'vladareva kuća' danas je uobičajenija izvedenica sa sufiksom *-ac*, riječ *dvorac*. U izvorima ta je riječ potvrđena samo kao deminutiv ('mali dvor'), pa se smatra da je značenje 'vladareva kuća' nastalo pod utjecajem ruskoga.

Još jedna izvedenica riječi *dvor* jest imenica *dvorana*. Izvorno joj je značenje 'velika soba, sala', za koje je potvrđena i starija riječ *dvornica*. Riječ *dvorana* novija je tvorenica sa sufiksom *-ana*, koji je turskoga podrijetla – nalazi se primjerice u riječima *kavana*, *barutana* (koje su cijele posuđene iz turskoga), ali i u riječima poput *staklana*, *ciglana*, *toplana*, *elektrana* (u kojima je samo sufiks turskoga podrijetla).

Stanovnici *dvora* jesu *dvorani* ili (prema nekim savjetnicima normativno manje preporučljivo) *dvorjani*, a posebne uloge imali su *dvornik* ‘čovjek koji čuva dvor’ i *dvorski* ‘upravitelj dvora’ (pridjev poimeničen iz sintagme *pristav dvorski*). *Dvornik* i *Dvorski* danas su i poznata prezimena.

Glagol *dvoriti* (i njegove izvedenice *dvorkinja*, *podvornik*) također je izveden od imenice *dvor*, a današnje značenje ‘služiti’ razvilo se vjerojatno od ‘živjeti u čijemu dvoru’. Daljnjim značenjskim razvojem ‘služiti’ > ‘biti uslužan (prema ženi)’ nastali su glagoli *dodvoriti se* i *udvarati se*. Na takav značenjski razvoj mogli su utjecati njemački *den Hof machen* odnosno francuski *faire la cour* ‘udvarati se’ (dosl. ‘činiti dvor’). Isti ili sličan značenjski razvoj vidljiv je i u regionalnoj riječi *hofirati* ‘udvarati se’ (koja je izvedena od njemačke riječi *Hof* ‘dvor’) te u posuđenici *kurtoazija* ‘izraz poštovanja, uljudan način ophođenja, uglađenost’ (koja je izvedena od francuske riječi *court* ‘dvor’).

Složenica *kolodvor* također pripada tvorbenomu gnijezdu riječi *dvor*. Nastala je u 19. st. kao prevedenica prema njemačkome *Bahnhof* ‘kolodvor’ (od *Bahn* ‘željeznica’ + *Hof* ‘dvor’) odnosno mađarskome *pályaudvar* ‘kolodvor’ (od *pálya* ‘put, pruga’ + *udvar* ‘dvor’).

Pretplatite se na dvanaesto godište *Hrvatskoga jezika*!

Pretplatiti se možete putem e-adrese hrjezik@ihjj.hr ili mrežnih stranica knjige.ihjj.hr. Uplate se šalju na račun u Privrednoj banci Zagreb: HR6023400091110616363 s naznakom „za *Hrvatski jezik*”. Svi pretplatnici postaju članovi Kluba pretplatnika časopisa *Hrvatski jezik* te ostvaruju pravo na 40 % popusta na sva institutska izdanja.